

Яремчук А. А.,аспірант кафедри адміністративного права, інтелектуальної власності
та цивільно-правових дисциплін

Київського університету інтелектуальної власності та права

ORCID: 0009-0006-1718-2877

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розкрито поняття та зміст правового регулювання проходження військової служби в Україні крізь поєднання теоретико-правового та нормативного підходів. Показано багатозначність категорійного визначення терміну «служба» та обґрунтовано доцільність його комплексного розуміння. Що передбачає перебування особи на мілітарних посадах в Збройних силах, інших силах безпеки оборони України. Щодо виконання військового обов'язку у різні формах (за контрактом, мобілізацією), що відображає публічно-правову природу відповідних відносин і зв'язок із конституційним обов'язком захисту держави. Висвітлено загальні засади правового регулювання суспільних відносин як упорядкування поведінки учасників за допомогою юридичних засобів, наголошено на його системності, формальній визначеності, забезпеченості державним примусом та стадійності, що охоплює формування нормативної основи, виникнення суб'єктивних прав і обов'язків та їх реалізацію. Акцентовано на розмежуванні нормативного й індивідуального правового регулювання, а також на ролі дозволяння, зобов'язування і заборони як способів встановлення меж правомірної поведінки. Обґрунтовано розуміння військової служби як державної служби особливого характеру та професійної діяльності придатних за станом здоров'я і віком осіб, пов'язаної з обороною країни, її незалежності та територіальної цілісності, із визначенням особливостей правового статусу осіб, які проходять службу. Узагальнено зміст військового обов'язку як комплексу взаємопов'язаних стадій і станів, що включає підготовку до служби, військовий облік, прийняття або призов, безпосереднє проходження служби, перебування в запасі та участь у резерві. Відображено різноманітність форм проходження служби, зумовлених добровільністю або обов'язковістю, а також диференціацію видів служби залежно від умов мирного часу, мобілізації, особливого періоду та воєнного стану. Окрему увагу приділено організаційно-правовим аспектам, пов'язаним із документальним оформленням служби, управлінням особовим складом, медичними оглядами, підготовкою та виконанням визначених вимог. Підкреслено значення зарахування часу служби до різних видів стажу як елемента соціально-правових гарантій.

Ключові слова: військова служба, військовий обов'язок, воєнний стан, державна служба, конституційний обов'язок, мобілізація, оборона держави, особливий період, правовий статус, правове регулювання, резерв, стаж служби, суспільні відносини.

Yaremchuk A. A. Concept and content of legal regulation of military service in Ukraine

Abstract. The article reveals the concept and content of the legal regulation of military service in Ukraine through a combination of theoretical-legal and normative approaches. The multiplicity of meanings of the categorical definition of the term "service" is demonstrated, and the expediency of its comprehensive understanding is substantiated. This understanding presupposes a person's holding of military positions in the Armed Forces and other security and defense forces of Ukraine, as well as the performance of military duty in various forms (by contract, through mobilization), which reflects the public-law nature of the relevant relations and their connection with the constitutional duty to defend the state. The general principles of legal regulation of social relations are highlighted as the ordering of participants' behavior through legal means, with emphasis on its systemic character, formal certainty, enforcement by state coercion, and staged nature, encompassing the formation of the normative framework, the emergence of subjective rights and obligations, and their implementation. Attention is focused on the distinction between normative and individual legal regulation, as

well as on the role of permission, obligation, and prohibition as methods for establishing the boundaries of lawful behavior. The understanding of military service as a form of state service of a special nature and as professional activity of persons fit by health and age is substantiated, being connected with the defense of the country, its independence, and territorial integrity, with identification of the specific features of the legal status of persons undergoing such service. The content of military duty is generalized as a set of interrelated stages and conditions, including preparation for service, military registration, enlistment or conscription, direct performance of service, placement in the reserve, and participation in the reserve forces. The diversity of forms of military service is reflected, conditioned by voluntariness or obligatoriness, as well as the differentiation of types of service depending on peacetime conditions, mobilization, the special period, and martial law. Particular attention is paid to organizational and legal aspects related to the documentary formalization of service, personnel management, medical examinations, training, and fulfillment of established requirements. The importance of counting periods of service toward various types of service record is emphasized as an element of social and legal guarantees.

Key words: *constitutional duty, defense of the state, legal regulation, legal status, martial law, military duty, military service, mobilization, reserve, service record, social relations, special period, state service.*

Постановка проблеми. Поняття та зміст правового регулювання проходження військової служби займають особливе місце у системі публічно-правових відносин, пов'язаних із забезпеченням оборони держави. Військова служба виступає формою реалізації конституційного обов'язку громадян та водночас різновидом державної служби особливого характеру. Її правове оформлення поєднує мовні, доктринальні та нормативні підходи, що зумовлює складність і багатозначність відповідної категорії. Багатозначність поняття «служба» у правовій площині потребує чіткого розмежування загальносоціальних і публічно-правових аспектів. У правовому контексті служба набуває значення впорядкованої діяльності, пов'язаної з виконанням визначених державою функцій. Саме через призму служби як перебування в армії та виконання військового обов'язку розкривається публічно-правова природа відповідних відносин.

Проблематика правового регулювання проходження військової служби пов'язана з динамічними змінами суспільних відносин у сфері оборони та безпеки. Часті трансформації нормативного масиву, спрямовані на реагування на нові виклики, створюють ризики фрагментарності й внутрішньої неузгодженості регулювання. Ускладнюється забезпечення стабільності правового статусу осіб, які проходять службу, та передбачуваності їхніх прав і обов'язків. Особливої уваги потребує поєднання імперативних приписів із гарантіями прав людини в умовах виконання військового обов'язку. Наявність різних форм

і видів служби обумовлює складність їх правового впорядкування. Додаткові труднощі виникають у зв'язку з дією особливих правових режимів, що впливають на обсяг прав та свобод.

Актуальність теми визначається зростанням ролі військової служби у забезпеченні суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки держави. Умови мобілізації, особливого періоду та воєнного стану істотно посилюють значення чіткого і збалансованого правового регулювання. Від його якості залежить ефективність виконання завдань оборони та рівень правової захищеності осіб, залучених до служби. Сучасні виклики вимагають узгодження публічних інтересів держави з приватними інтересами громадян. Правове регулювання має забезпечувати не лише обов'язковість виконання військового обов'язку, а й стабільність соціально-правових гарантій. Особливого значення набуває передбачуваність правового статусу військовослужбовців у змінних умовах правового режиму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі проблематика принципів правового регулювання проходження військової служби та військового обов'язку розкривається крізь призму конституційних засад, адміністративно-правових підходів, гарантування прав і свобод та особливостей правових режимів. зокрема: В. Воловик, І. Іщенко, Л. Малюга, С. Петков, І. Піскун, О. Приходько, І. Проць, І. Проця, Ю. Рега, М. Савчин, Р. Скриньковський, Р. Чунакова та ін. Узагальнення цих

напрацювань засвідчує потребу подальшого доктринального уточнення змісту принципів законності, правової визначеності, рівності, пропорційності та демократичного контролю, а також їх практичної реалізації у рішеннях публічної влади з урахуванням специфіки статусу військовослужбовців і вимог оборони держави.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі наукових доктрин, вітчизняного законодавства розкрити поняття та зміст правового регулювання проходження військової служби в Україні.

Виклад основного матеріалу. Згідно із тлумаченням словника української мови поняття «служба» має багатозначний характер і охоплює як дію та обов'язок служити, так і форму праці, місце виконання професійних функцій, перебування на військовій службі, окремі організаційні галузі чи установи, а також релігійне богослужіння. Семантична структура цього іменника поєднує індивідуально-трудова, інституційний, військово-публічний і духовний виміри, що свідчить про його універсальність у мовній системі та здатність відображати різні соціальні ролі й форми організованої діяльності людини. Узагальнює значення слова «служба» пов'язується з виконанням визначених функцій або обов'язків у межах певного статусу, що зумовлює його широке застосування як у побутовому, так і в правовому, публічно-адміністративному та культурному дискурсі [1]. В контексті нашого наукового аналізу більш доречним є тлумачення поняття «служба» як перебування в армії та відбування військового обов'язку, оскільки саме воно безпосередньо відображає публічно-правову природу відповідних правовідносин. Це значення акцентує увагу на виконанні громадянином встановленого законом конституційного обов'язку із захисту держави та проходження служби у складі Збройних Сил України або інших військових формувань.

В теорії вітчизняного права послідовно розкривається сутність правового регулювання суспільних відносин як упорядкування поведінки учасників за допомогою юридичних засобів, визначаючи його об'єкт, пред-

мет і межі. Акцентується, що не всі суспільні відносини підлягають правовому регулюванню, а лише ті, які мають соціальну значущість, стабільність і потребують зовнішнього, зокрема правового, контролю. Розкривається системний характер правового регулювання, його забезпеченість державним примусом та формально визначений порядок створення, оновлення і застосування норм права. Значну увагу приділено обов'язковим стадіям правового регулювання, серед яких формування нормативної основи, виникнення суб'єктивних прав і обов'язків та їх реалізація. Послідовно розмежовується нормативне й індивідуальне правове регулювання, підкреслюючи їх різну спрямованість, часовий горизонт дії та коло адресатів. Окремо висвітлюються способи правового регулювання через юридичне дозволяння, зобов'язування і заборону, які визначають характер і межі правомірної поведінки суб'єктів [2, С. 134-143].

Військова служба згідно із Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу» визначається як державна служба особливого характеру, що полягає у професійній діяльності придатних за станом здоров'я і віком осіб, пов'язаних із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Вона може проходитися добровільно (за контрактом), а також за направленням або за призовом, а особи, які її проходять, набувають статусу військовослужбовців. Закон підкреслює публічно-службовий вимір військової служби через правило про зарахування часу служби до страхового стажу та стажу роботи, зокрема за спеціальністю і державної служби. Також установлюються види військової служби (зокрема базова, під час мобілізації, контрактна, навчання курсантів тощо) та зазначається, що порядок її проходження, а також права й обов'язки військовослужбовців визначаються законодавством і підзаконними актами [3].

Отже, поняття «служба» у правовому та мовному розумінні є багатозначним і охоплює як виконання обов'язку та форму професійної діяльності, так і інституційні, військово-публічні та духовні виміри організованої діяльності людини. У межах правового аналізу найбільш релевантним є розуміння

служби як перебування в армії та виконання військового обов'язку, оскільки саме воно відображає публічно-правову природу відповідних відносин і зв'язок із конституційним обов'язком захисту держави. Правове впорядкування таких відносин ґрунтується на загальних засадах правового регулювання, яке спрямоване на організацію соціально значущої поведінки за допомогою юридичних засобів і забезпечується державним примусом. Воно має системний характер, включає формування нормативних приписів, виникнення прав і обов'язків та їх реалізацію, а також передбачає використання дозволів, зобов'язань і заборон.

І. Піскун та Р. Чунакова проаналізували сучасний стан адміністративно-правового регулювання окремих питань проходження військової служби в Україні в контексті реалізації конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни. Підкреслюється, що базовим нормативним орієнтиром у цій сфері є Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу», який зазнав великої кількості змін, що одночасно спрямовані на реагування на актуальні виклики та створюють ризики розбалансування регулювання. Військова служба розкривається як конституційний обов'язок громадян України щодо забезпечення оборони держави, захисту суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності, а також як сфера професійної діяльності осіб, які проходять службу. Також наголошено, що відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» військова служба є державною службою особливого характеру, а час її проходження зараховується до страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю та стажу державної служби. Значну увагу приділено новелам 2024 року, зокрема запровадженню базової військової служби (замість строкової) та встановленню нових строків її проходження залежно від умов мирного часу, особливого періоду та воєнного стану [4].

І. Проця, Р. Скриньковський та С. Петков на підставі комплексного аналізу розглянуто інститут військового обов'язку в системі права України та обґрунтовано його актуальність у контексті збройної агресії. Підкреслюється,

що категорії «військовий обов'язок» і «конституційний обов'язок захисту Вітчизни» не є тотожними, але перебувають у системній єдності: військовий обов'язок повністю охоплюється змістом конституційного обов'язку, хоча останній не вичерпується лише ним. Військовий обов'язок визначено як встановлені Конституцією вид і міра необхідної та належної поведінки громадянина України щодо захисту Вітчизни у формі несення військової служби з виконанням вимог Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» задля забезпечення конституційних цінностей. Поняття військової служби розкривається як форма виконання військового обов'язку, через яку громадяни на рівних засадах залучаються до виконання функції оборони як особливого виду державної служби [5].

Ю. Рега та Л. Малюга узагальнили специфіку правового регулювання прийняття на військову службу за контрактом у Службу безпеки України, з акцентом на умови воєнного стану та кадрові потреби сектору безпеки і оборони. Автори визначають, що прийняття на контрактну військову службу в СБУ є складним багаторівневим правовим процесом, який ґрунтується на загальнодержавному законодавстві, указах Президента України та внутрішньовідомчих нормативних актах СБУ. Поняття військової служби розкрито через положення Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», за яким вона є державною службою особливого характеру та полягає у професійній діяльності, пов'язаній з обороною України, її незалежності й територіальної цілісності, а проходження служби може здійснюватися, зокрема, у добровільному порядку (за контрактом). Контракт охарактеризовано як первинне юридичне джерело формування правового статусу військовослужбовця СБУ, що охоплює його права, обов'язки, обмеження та гарантії соціального забезпечення, і водночас як підставу для видання наказу про прийняття на службу. Відзначено специфіку СБУ щодо відсутності випробувального строку при прийнятті на військову службу за контрактом, що пояснюється комплексною системою добору, включно з медичним оглядом, спеціальною

підготовкою та внутрішньовідомчим оцінюванням [6].

С. Іщенко проаналізували поняття й ознаки адміністративно-правового статусу військовослужбовця Збройних Сил України та обґрунтовано актуальність такого аналізу для відмежування цього статусу від інших категорій осіб і видів правового статусу. Послідовно з'ясовується зміст категорій «статус», «правовий статус», «адміністративно-правовий статус» і «військовослужбовець», підкреслюючи багатоеlementність правового статусу та наявність різних підходів до визначення адміністративно-правового статусу (вужького, класичного і широкого). Наведено доктринальні позиції щодо особливостей правового статусу військовослужбовців (зокрема обмеження політичної діяльності, свободи пересування, залежність обсягу прав від посади і звання, особливий порядок відповідальності) та показано, що виконання обов'язків військової служби поєднує обмеження прав із наданням додаткових гарантій і пільг. Структуру адміністративно-правового статусу військовослужбовця автор подає через елементи обов'язків, прав (у тому числі правообов'язків), гарантій їх реалізації та юридичної відповідальності, додатково акцентуючи на необхідності врахування обмежень і заборон під час військової служби [7].

Отже, поняття та зміст правового регулювання проходження військової служби розкриваються крізь призму реалізації конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни та спираються на базовий законодавчий акт, який зазнав значної кількості змін у відповідь на актуальні виклики, що водночас створює ризики фрагментарності й розбалансування регулювання. Військова служба визначається як форма виконання військового обов'язку та як державна служба особливого характеру, що поєднує обов'язок забезпечення оборони, захисту суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності держави з професійною діяльністю осіб, які її проходять. Зміст військового обов'язку трактується як встановлені Конституцією вид і міра необхідної та належної поведінки громадянина щодо захисту Вітчизни, що реалізується через несення військової служби з виконанням

визначених законом вимог. Підкреслюється системна єдність військового обов'язку з конституційним обов'язком захисту Вітчизни за відсутності їх повної тотожності, а також необхідність дотримання балансу між публічними інтересами оборони держави та приватними інтересами громадян.

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» визначає правове регулювання відносин між державою і громадянами України щодо виконання конституційного обов'язку із захисту Вітчизни та встановлює загальні засади проходження військової служби. Військовий обов'язок у Законі окреслено як комплекс взаємопов'язаних дій і станів, що охоплює підготовку громадян до військової служби, взяття на військовий облік, прийняття (за контрактом) і призов (направлення) на військову службу, проходження військової служби, виконання обов'язку в запасі, службу у військовому резерві та дотримання правил військового обліку. Закон розмежовує категорії осіб щодо військового обов'язку (допризовники, призовники, військовослужбовці, військовозобов'язані, резервісти) та передбачає оформлення і видачу військово-облікового документа як документа, що визначає належність особи до виконання військового обов'язку. Проходження військової служби визначено як державну службу особливого характеру і як професійну діяльність придатних осіб, пов'язану з обороною України, при цьому час служби зараховується до страхового стажу, стажу роботи, стажу за спеціальністю та стажу державної служби. Закон встановлює, що проходження військової служби здійснюється у добровільному порядку (за контрактом), за направленням або за призовом, а також визначає види військової служби (зокрема базову військову службу, службу за призовом під час мобілізації та на особливий період, службу за контрактом різних категорій, службу (навчання) курсантів, службу офіцерів та призов резервістів в особливий період) [8].

Закон України «Про оборону України» встановлює засади оборони України та визначає повноваження органів державної влади, основні функції і завдання органів військового управління, місцевих державних

адміністрацій і органів місцевого самоврядування, а також обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб і права та обов'язки громадян України у сфері оборони. У ньому через визначення термінів розкрито зміст оборони України як сукупності політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, інформаційних, правових та організаційних заходів держави щодо підготовки до збройного захисту і захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Закон фіксує ключові правові категорії, зокрема «збройна агресія», «особливий період», «воєнний стан», «військове формування», «військове командування» та «органи військового управління», окреслюючи їх зміст і межі застосування. Основи оборони України пов'язуються з готовністю і здатністю органів державної влади, складових сектору безпеки і оборони, органів місцевого самоврядування, єдиної державної системи цивільного захисту та національної економіки до переведення з мирного на воєнний стан і до відсічі збройній агресії, а також із готовністю населення і території держави до оборони. Для організації оборони держави Закон передбачає затвердження Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України структури плану оборони України, плану оборони України та військово-адміністративного поділу території, а порядок розроблення плану оборони України визначається Кабінетом Міністрів України. У частині, що стосується проходження військової служби [9].

Указ Президента України 10 грудня 2008 року № 1153 затверджує Положення, яким визначається порядок проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України та врегульовуються питання, пов'язані з виконанням військового обов'язку в запасі. Положення поширюється також на відносини, що виникають у зв'язку з проходженням кадрової військової служби особами офіцерського складу до їх переходу на військову службу за контрактом або звільнення. У ньому закріплено, що військова служба проходиться в добровільному порядку (зокрема за контрактом курсантів, осіб рядового, сержантського і старшинського складу та офіцерського складу) або за при-

зовом (строкова служба, служба за призовом під час мобілізації на особливий період, служба за призовом осіб із числа резервістів в особливий період, а також служба за призовом осіб офіцерського складу). Передбачено обов'язковий медичний огляд кандидатів у порядку, що затверджується Міністерством оборони України за погодженням із центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я, а також складання Військової присяги у порядку, визначеному Статутом внутрішньої служби Збройних Сил України. Встановлюється, що статус військовослужбовця підтверджується документом, форма і порядок видачі якого визначаються Міністерством оборони України, а початок і закінчення служби, строки та граничний вік перебування на ній визначаються Законом України «Про військовий обов'язок і військову службу». Положення деталізує оформлення правових відносин під час проходження служби письмовими наказами по особовому складу та по стройовій частині (зокрема щодо призначення на посади, переміщення, звільнення, залишення понад граничний вік, направлення за кордон, укладення і припинення контракту, продовження чи призупинення його дії), визначаючи коло посадових осіб, уповноважених видавати такі накази, а порядок їх підготовки встановлюється Міністерством оборони України [10].

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, а також правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій і органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, одночасно закріплюючи гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Воєнний стан у Законі характеризується як особливий правовий режим, що запроваджується у разі збройної агресії чи загрози нападу і передбачає надання уповноваженим суб'єктам спеціальних повноважень для відвернення загрози, відсічі агресії та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод із визначенням строку їх дії. Правовою

основою введення воєнного стану визначено Конституцію України, цей Закон та указ Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України і набирає чинності одночасно з відповідним законом [11].

Узагальнюючи слід підкреслити, що правове регулювання проходження військової служби охоплює систему норм, що визначають взаємовідносини між державою і громадянами з приводу виконання конституційного обов'язку щодо захисту держави та організації професійної діяльності у сфері оборони. Зміст такого регулювання включає встановлення військового обов'язку як сукупності взаємопов'язаних стадій і станів, починаючи з підготовки і військового обліку та завершуючи проходженням служби, перебуванням у запасі й резерві. Військова служба розглядається як особливий вид державної служби, що поєднує публічно-правовий характер із професійною діяльністю осіб, придатних за станом здоров'я та іншими вимогами, із зарахуванням часу служби до відповідних видів стажу. Регулювання передбачає різні форми і способи проходження служби, зокрема добровільні та примусові, а також диференціацію її видів залежно від умов мирного часу, мобілізації та особливого періоду. Важливою складовою є визначення повноважень військового командування і спеціально утворених органів, які забезпечують організацію служби, управління особовим складом і виконання завдань оборони, у тому числі в умовах воєнного стану.

Висновки. Отже, поняття служби у мовному та правовому вимірі характеризується багатозначністю і охоплює як виконання обов'язку, так і форму професійної діяльності та інституційно організовану сферу суспільних відносин. У публічно-правовому контексті найбільш релевантним є розуміння служби як перебування в армії та виконання встановленого державою обов'язку щодо захисту країни. Таке тлумачення відображає зв'язок служби з конституційними цінностями, суверенітетом і територіальною цілісністю. Правове регулювання у цій сфері спрямоване

на впорядкування соціально значущих відносин, які потребують чіткого нормативного визначення та зовнішнього контролю. Воно має системний характер і забезпечується обов'язковістю правових приписів та можливістю державного примусу.

Проходження військової служби розглядається як особливий різновид державної служби, що поєднує публічно-правовий обов'язок із професійною діяльністю у сфері оборони. Зміст такого регулювання включає підготовку до служби, облік, прийняття або призов, безпосереднє проходження служби, а також перебування у запасі та резерві. Особи, які проходять службу, набувають спеціального правового статусу, що супроводжується як обмеженнями прав, так і наданням додаткових гарантій. Регулювання передбачає різні форми служби, зумовлені добровільністю або обов'язковістю, а також диференціацію її видів залежно від умов мирного часу, мобілізації чи особливого періоду. Важливим елементом є закріплення порядків організації служби, управління особовим складом і документального оформлення відповідних правовідносин. Час проходження служби інтегрується у загальну систему соціально-правових гарантій через зарахування до різних видів стажу.

Отже, правове регулювання проходження військової служби постає як цілісна система норм, спрямованих на реалізацію конституційного обов'язку захисту держави. Воно поєднує доктринальне та нормативне розуміння служби як обов'язку і професійної діяльності публічного характеру. Зміст цього регулювання охоплює всі ключові етапи залучення особи до служби та виконання нею відповідних функцій. Особливе значення має баланс між публічними інтересами оборони і приватними інтересами громадян. Регулювання забезпечує стабільність і передбачуваність правового статусу осіб, залучених до служби, навіть в умовах особливих правових режимів. Воно адаптується до суспільних і безпекових викликів, зберігаючи базові правові орієнтири.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Служба. Словник української мови : в 11 т. / за ред. І. К. Білодіда ; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Електронна версія. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=служба>
2. Теорія держави і права : підручник / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. Харків. Право, 2015. – 368 с.
3. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 № 2232-XII. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2232-12>
4. Піскун І. І., Чунаков Р. В. Проблемні питання проходження військової служби в контексті реалізації конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни. Юридичний вісник. 2024. № 4 (73). С. 129–137.
5. Проць І. М., Скриньковський Р. М., Петков С. В. Інститут військового обов'язку у системі права України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2025. Вип. 88: ч. 3. С. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.88.3.4>
6. Рега Ю. О., Малюга Л. Ю. Правове регулювання прийняття на військову службу за контрактом в Службу безпеки України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2025. Вип. 90: ч. 2. С. 423–430. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.59>
7. Іщенко С. О. Поняття й ознаки адміністративно-правового статусу військовослужбовця Збройних Сил України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2019. № 37. С. 73–76. ISSN 2307-1745.
8. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 № 2232-XII. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2232-12>
9. Про оборону України : Закон України від 06 грудня 1991 № 1932-XII. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1932-12>
10. Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України : Указ Президента України; Положення, Форма типового документа, Зразок від 10 грудня 2008 № 1153/2008. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1153/2008>
11. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 № 389-VIII. Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19>

Дата першого надходження статті до видання: 22.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.04.2026